

HET OOSTERS DENKEN IN DEZE DAGEN

18 juni 1965

Goedenavond, vrienden.

Bij het begin van deze bijeenkomst wil ik u er op wijzen, dat wij niet alwetend of onfeilbaar zijn. Vorm uzelf een oordeel over al, wat gezegd wordt. Mijn onderwerp voor heden koos ik in overeenstemming met ontwikkelingen van de laatste tijd. Ik wil met u spreken over:

HET OOSTERS DENKEN IN DEZE DAGEN

Op het ogenblik is Azië een heksenketel. Wij zien bv. grote moeilijkheden tussen India en Pakistan, grote problemen in Vietnam, vreemde ontwikkelingen in Assam, enz. Als Westers mens kun je die problemen vaak niet overzien en vooral niet begrijpen. De achtergrond van deze moeilijkheden ligt immers niet alleen op politiek of economisch terrein. Het Oosten heeft een eigen wijze van denken, dit denken is weer gebaseerd op zeer oude wijsheid, bepaalde magische denkwijzen en vooral op een zeer bijzondere voorstelling omtrent de waarde van het leven en het ego. Ik wil op deze avond van de gelegenheid gebruik maken, deze aspecten in verband met de recente ontwikkelingen te bezien.

Allereerst is dan wel dat de plaats van het Ik in het Oosten niet te vergelijken is met de waardering en plaats, die men daaraan in het Westen toekent. De plaats, die je in de wereld inneemt, is afhankelijk van je geboorte, van de geestelijke kwaliteiten, die je bezit en verwerft. Daarnaast is de waardering voor het Ik - ook van anderen - gebaseerd op pseudo-magische of religieuze verhouding van dit Ik t.a.v. Hogere Krachten. Wanneer men in deze dagen hoort, dat afwisselend boeddhisten en katholieken in een van de Aziatische staten betogingen en protestmeetings organiseren, zal men als westerling al snel geneigd zijn aan te nemen, dat hier uitsluitend sprake is van een politieke rel. Of men meent misschien, dat er in dit land sprake is van een zeer sterke groepsdiscriminatie.

Dit nu is in wezen niet het geval. Maar het denken, het deel hebben aan een gemeenschap, bepaalt mede de rang van het individu. Zolang ik die rang - en het daarmee gepaard gaande gezag - uiten kan, ben ik volgens de Oosterse denkwijze mijzelf, ben ik waardevol. Op het ogenblik, dat die rang, dit gezag, mij ontnomen worden, verlies ik en verliest daarmee ook mijn leven zijn waarde en betekenis. Wanneer ik een boeddhist ben met zeggenschap in een staat, heb ik daarmee niet alleen bewezen, dat ikzelf belangrijk ben, maar tevens dat de bron, waaruit ik geestelijk stam, het boeddhisme, belangrijk is. De belangrijkheid van de boeddhistische staatsman wordt zo weerspiegeld tot in het Zijn van de laagste binnen het boeddhisme levende mens, die met zijn eenvoud van leven en magisch denken de werkelijke leer van de Boeddha niet eens zal kunnen begrijpen.

Wanneer je katholiek bent en er zijn katholieken aan het bewind, dan wordt daarmee niet alleen maar de macht van het katholicisme of de rechtvaardigheid en macht van een bepaalde persoon uitgedrukt. In de staatsman komt een rangorde tot uiting. Het feit, dat een katholiek in het land de leidende staatsman is, zal aan elke katholiek en aan zijn geloof, onverschillig hoe onbelangrijk hij verder ook moge zijn, een zekere glans, een belangrijkheid van persoon verlenen. De strijd wordt dus, zeer vanuit het volk, niet alleen gevoerd over politieke feiten en verhoudingen. In wezen gaat het velen om een zelfbevestiging binnen een groep. Het deelzijn van de groep bepaalt de belangrijkheid van het ego, de waarde van het leven. En dit is nu juist een verschijnsel, dat geheel Azië beheerst.

Ik weet wel, dat de geheime verenigingen, als de wurgers van eens, of de geheimzinnige verenigingen van China, de Tongs enz., officieel uitgestorven zijn. Wat men in het Westen echter niet beseft, is het feit, dat deze geheime verenigingen, Tongs, culten, tempels, bijeenkomsten, eens deel hebben uitgemaakt, en in wezen ook nu nog uitmaken, van de plaats, de placering van het ego binnen de oosterse wereld en zo de belangrijkheid van het persoonlijk bestaan mede bepaalden. Daarom kunnen de dingen wel in de oude vorm teniet gaan, maar ontstaat er een andere waarde, die gelijke vorm en betekenis heeft voor degenen, die er deel van zijn. De Tongs van China bestaan in de praktijk niet meer. Maar in de plaats daarvan, zijn meer openbare verenigingen en groeperingen ontstaan, die ook hun geheimen kennen en t.a.v. de rest van de wereld met eenzelfde mentaliteit en zelfs vaak nog met ongeveer dezelfde methoden optreden.

Dit zijn over het algemeen afdelingen van de partij, of organen die door de partij goedgekeurd worden. Dit op zich ontnemt aan deze groepen echter niet het specifieke, half mystieke karakter en de vereenzelviging van de leden met de groep, vooral waar het om de belangrijkheid van hun persoon en wezen gaat, blijft eveneens gelijk.

Wat brengt nu bv. deze mensen ertoe op het Westen en zijn werken te reageren, zoals zij doen? Enerzijds is er immers sprake van een haast krampachtig aanvaarden van westerse maatstaven, anderzijds is er sprake van een verwerping van het westerse optreden, die bedenkelijk dicht pleegt te liggen bij haat. De westerling zal de redenen hiervoor zoeken in naijver of andere factoren van meer stoffelijke aard. Om te begrijpen, hoe deze mentaliteit in India, maar evengoed in Vietnam en andere delen van Azië ontstaat, moet men trachten zich in te denken, wat deze groepsmentaliteit juist in verband met het westerse en vaak zeer individualistische optreden, betekent.

Stel dat wij maken hebben met een Indiër, een Babu bv. Deze mens studeerde, behaalde diploma's, werd misschien zelfs ingenieur. Hij zou daarmee - en onbewust is dit zijn doel geweest - intreden in de kongsie, de groep van de blanke regeerders. Maar dezen aanvaardden hem niet en zeiden: kom, babuji, ga maar op een kantoor zitten en registreer. Hij was en bleef de mindere. Een werkelijk toetreden tot de blanke gemeenschap was voor haast allen onmogelijk. Dit wreekt zich nu. Men kon niet behoren tot de blanke wereld. Daarom was de enige rechtvaardiging voor eigen bestaan en leven een overnemen van die macht, een overtreffen of verslaan van de vroegere heersers. De overwinning zou het fraaiste - en daarmee de beste zelfbevestiging zijn, wanneer men de westerlingen kon treffen met hun eigen wapens en middelen. Een bovenlaag der Indische bevolking vormde op de duur een machtige groep, die zich dit doel stelde; het streven naar dit doel werd hierdoor ook voor velen lager geplaatst en een middel tot zelfbevestiging en uitdrukking.

De haat - gelijktijdig naijver - die China kent t.a.v. alle blanken, daarbij zelfs Rusland niet uitsluitende, is te herleiden in zijn oorzaken tot de tijd, dat het binnenland van China voor missie en handel werd opengelegd, de tijd, waarin men moest erkennen, dat de keizer minder macht had dan blanke staatshoofden, dat een officier van bv. de Amerikaanse vloot of het leger meer betekende dan een mandarijn van de Kristallen Knoop. China had immers een zeer strenge sociale structuur, waarbinnen eenieder zijn plaats en waarde had. De waarde, het belang van het volk en daarmee van alle individuen, die deel uitmaakten van dit volk, werd hierdoor aangetast. Slechts een enkeling vond in een andere groep - bv. een christengemeenschap - een nieuwe plaats en waardigheid.

Als westerling kan men zich voorstellen, dat bij de vele omwentelingen de gehele rangorde van standen enz. zich wijzigt en daarmee de oorzaak en bron van de haat te niet zal gaan. Men ziet daarbij echter voorbij aan het feit, dat - of wij nu zien naar China, India, Pakistan - op de achtergrond van het leven van de volkeren altijd weer een filosofie staat, die vergroeid is met de ziel van het volk en wel in zo sterke mate, dat deze filosofie zowel het karakter en levenstempo van het kleinste dorp als het wezen van de grootste stad, - de samenhang van de familie, zowel als die van een landelijk bestuur, beheerst.

Wat is het kenteken van deze filosofie? In de eerste plaats heeft alles daarin een vaste plaats, een vaste rang en betekenis. Je moet je eigen plaats aanvaarden en innemen. Alleen op die manier sta je, tegenover de goden, de godheid, de maatschappij, het leven, op de juiste wijze en is je leven op aarde en in de gemeenschap gerechtvaardigd. In de tweede plaats ziet men de gehele natuur en alle leven als doordeesemd met een verder gaand bestaan. Zelfs wanneer je eeuwigheid en het bestaan van geesten of wezens van een andere wereld ontkent, zoals in China gebeurt, blijft er toch nog het beleven van een kracht, die ergens in de akkers, de rivieren, het landschap verborgen ligt. Men ziet deze krachten als persoonlijkheden, die, vanuit een boven-stoffelijke wereld dan wel uit het rijk van de onbeheerste natuur, binnentreden in de menselijke maatschappij. De mens moet t.a.v. die maatschappij dan ook zijn juiste plaats innemen, omdat anders deze krachten zich tegen hem zullen wenden en het hem dus slecht zal vergaan. In vele gevallen is de reactie van het Oosten in deze dagen dan ook het gevolg van een minderwaardigheidscomplex, een angstsyndroom, dat veroorzaakt wordt door uiterlijk vaak ontkende of verworpen geloofswaarden uit het verleden, plus de behoefte het eigen ik en de maatschappij binnen deze oerfilosofie in te passen.

Hier krijgt ook het magische denken zijn betekenis. Indien u zich de moeite getroost plaatjes of een filmpje over het hedendaagse China te bezien, zult u overal schilden en borden aantreffen. Vaak bevatten dezen portretten van staatslieden of geïdealiseerde figuren, maar in zeer vele gevallen treffen wij dergelijke schilden ook aan, waarop namen, een aantal lettertekens voor de westerse beschouwer, zijn aangebracht. Indien wij nu een ogenblik verder trachten te zien dan de propaganda, zal de gelijkenis opvallen, die vele van deze borden en schilden in vorm en zelfs opstelling vertonen met de vroegere vooroudertafels, die in elk huis een ereplaats kregen. Bewust of onbewust wordt hier in de plaats van de voorouders, het geslacht, dat voor de Chinees van vroeger zo belangrijk was, de regeringspersonen en de verdienstelijke mensen uit de maatschappij gesteld. In de dagen vóór de revolutie leerde men een jong mens om eenieder, die hij wilde eren, aan te spreken met de titel 'oude' of 'oudere'. Dit betekent, dat de persoon in kwestie de wijsheid en innerlijke kracht bezit van een oude mens, een "vader". De politici van heden worden op soortgelijke wijze geëerd als, en voorgesteld als, vaderfiguur.

In het Chinese denken was de rangorde steeds van het allerhoogste belang. Zo was een jonge man - ongeacht de feiten steeds "dommer" dan zijn vader. De ouden hadden gelijk. Ook als de feiten anders lagen, bleef deze erkenning van de wijsheid der ouderen steeds bestaan. In het gezin mocht de vader verstandiger, krachtiger, rijker zijn dan de grootvader, maar de grootvader was de man, die de waarheid kende en altijd gelijk had. Ouderdom en wijsheid werden geassocieerd, het gezag van de vader was onaantastbaar, dit is te verklaren uit het feit, dat de oudere dichter stond bij de voorvaderen, het geslacht, dat werd gezien als een geheel, een enkele reeks van actie en bewustzijn, culminerende in het jongste deel ervan - het mannelijk kind -, dat door geheel zijn voorgeslacht geleid en geholpen zal worden, maar zijn eigen belangrijkheid slechts aan twee feiten ontleend: het feit, dat het voortkomt uit deze reeks van voorouders en zo een voortzetting van hun actiereeks, hun leven, is, en het feit, dat het mannelijk kind de persoonlijkheden van deze voorouderreeks zou voeden door het volbrengen van de daartoe bestemde rituelen.

Bij het bezien van de propagandaborden valt ons nu niet alleen een gelijkenis op met de vooroudertafels, maar mede een overnemen van het gezag en de onfeilbaarheid van de vaderfiguur. Het is mogelijk, dat de staatslieden van heden bewust gebruik maken van deze overdrachtelijke voorstelling van gezag en zo het communistische geheel stellen in de plaats van het geslacht, waartoe men behoort. Het is echter waarschijnlijker, dat zij, uitgaande van eigen "ouder" zijn dan de massa, dit onbewust doen. Het feit blijft echter bestaan. De mentaliteit, die de partij - maar met haar het gehele Chinese volk beheerst - is in wezen gebaseerd op een voorouderverering, waarbij de voorouders in de tuinen van de Hemelse Keizer of achter de bronnen der Gele rivier vervangen zijn door de gezaghebbers van deze dagen en hun leiders als Lenin, Stalin e.c.

Op een enigszins andere manier speelt iets dergelijks zich ook in India af. In dit land is de man, die boven alle kasten staat, de brahmaan die tot leermeester werd, de voornaamste figuur geweest in het verleden. Hij was een "bewuste" en als zodanig sterker dan de vorsten, wijzer

dan de grootste geleerden, hij had gezag over stoffelijke heersers, krijgslieden, kooplieden en boeren. Wanneer wij alles ontleden, zo kunnen wij wel stellen, dat zo iemand de uiteindelijke wet was. Een dergelijke mens ontleende deze "wet" en dit gezag aan zijn uiteindelijke verbondenheid met de levensadem, met Brahma en de gestalten, die daaruit voortkwamen. Het feit, dat men leraar is - zelfs al noemt men zich maar zo - houdt daarom in dit land een instinctieve onderdanigheid van anderen in zich en zal de kritiek van anderen opheffen of beperken. Wanneer u nu ziet naar de figuren, die India de laatste tijd geregeerd hebben, zult u zien, dat allen deze gestalte van de "leermeester" op de een of andere wijze hebben aangenomen en daarop met gedrag en kleding, ja, zelfs met spreekwijze, de nadruk legden. Zoals zij, zien wij onder de politici daar meerderen, die optreden als mensen die meer zijn, meer kunnen, meer weten en in dienende nederigheid deze meerwaardigheid aan het volk bieden. Hierdoor wordt in het hindoe denken - bewust of onbewust - de verhouding mens tot gezag beïnvloed.

Een derde factor sloop in Azië binnen: de Islam. Vergis u niet door een gelijkvormigheid binnen deze godsdienst te verwachten over haar gehele verspreidingsgebied. Er komen, zowel in geloof als in gebruiken, binnen de islam vele en grote afwijkingen voor. De opvattingen en praktijk van de islam verschilt tussen Indonesië en Pakistan bv. méér dan de boeddhistische praktijk verschilt tussen Ceylon en Tibet. De achtergrond was voor de mensen van Pakistan - en zelfs van Indonesië - de oude hindoeleer. Bij het aanvaarden van de islam bleef men de invloed van de hindoe wijsbegeerte en geheime leerstellingen, die tot het hindoe geloof kunnen behoren, ondergaan. De islam bracht echter de - in de volkeren reeds aanwezige - martialiteit tot uiting in directe strijdvaardigheid. Men zou kunnen zeggen, dat in Azië het hoofd van een islamitische staat, die gelijksoortige resultaten wenst als China en India, zich zal moeten voordoen als een soort krijgsgod, iemand, die zo dadelijk het sein voor een heilige oorlog kan geven. Ook hier, zij het weer op andere wijze, door een zich voordoen als profeet en gezondene, een beroep op het hogere, waardoor de mogelijkheid tot bekritisieren van en aanvallen op een dergelijke figuur - zeker voor de eenvoudigen van harte - wegvalt. Alleen degenen, die een gelijksoortige pretentie hebben, kunnen met enig resultaat hun invloed doen gelden en de heersers aanvallen: een leermeester kan een leermeester aanvallen, een profeet kan een profeet aanvallen en voor vals uitmaken. Er zijn nog andere mogelijkheden te noemen. Dezen zijn echter binnen het kader van dit betoog niet zo belangrijk.

Wat wel belangrijk is, en dat op deze wijze tot uiting komt ook, is het feit, dat er in Azië sprake is van een horigheid, een geestelijke horigheid aan verklaarde waarden enz., die bv. in een land als Nederland niet denkbaar is. Als er in Nederland een profeet opstaat, is er onmiddellijk wel iemand bereid deze mens een idioot of oplichter te noemen. Het geheel van samenhangen in Azië berust dus op de instinctieve onderwerping van de Aziaat aan een vaderfiguur, aan een gezondene. De leiders zullen geen werkelijke gezondene, of, zelfs maar werkelijke vadergestalten zijn, maar het volk dat hen zo ziet, zal hen volgen, ondanks alles, en hun besluiten wijs noemen, zelfs indien een logisch denkende mens hun optreden als dwaasheid zal zien.

Zodra dergelijke mensen mislukken en hun aanzien verliezen - wat dus minder snel zal gebeuren dan in andere landen - hebben zij daarmee niet alleen als staatsman, politicus enz. gefaald. Zij hebben in de ogen van het volk gefaald als gezondene Gods. Zij hebben aangetoond, dat zij a.h.w. niet door de ware godheid worden beziel, maar een spiegelbeeld van de boze zijn: een projectie, die ten koste van alles moet worden aangevallen en vernietigd. Naarmate men zich echter in het persoonlijk bestaan en eigen waardigheid meer verbonden heeft geacht met een dergelijke figuur, zal men langer daarin blijven geloven, met groter fanatisme zo iemand verdedigen en, wanneer het falen werkelijk niet meer te ontkennen is, zal een fellere wraak op zo iemand genomen worden, die vaak eigen ondergang mede betekent. Dit houdt in, dat eenieder, die nog maar een partij kan vinden, die hem volgt, ten koste van alles blijft worstelen om voor zoveel mogelijk mensen deze plaats van "gezondene" in te nemen. Een ingrijpen van Amerika, Frankrijk of Engeland, dan wel enige andere staat, kan hieraan en aan de gevolgen daarvan weinig af of toe doen.

De logica, die Azië kent, is eveneens een wat andere dan die van het Westen. De Aziatische logica is al vele duizenden jaren in wezen een magische logica, zij werkt niet met de feiten. De feiten zijn voor de Aziaat dingen, die men erkent, maar waarmede men niet werkt, men werkt met de onbegrepen kracht en waarden, die nu nog achter het feit schuil gaan. De verhoudingen van leven en denken worden a.h.w. geredigeerd door de geheimzinnige occulte machten en krachten, die men desnoods wel verwerpen kan in het openbaar, doch die men innerlijk zal blijven aanvaarden en dienen, omdat men niet op een andere wijze, zich een werken en leven in de wereld van de stof kan voorstellen. De tegenstellingen, die voor het Westen krankzinnig of uit den boze zijn, zijn voor de Aziaat niet alleen begrijpelijk, maar in wezen een onvermijdelijk en noodzakelijk deel van het leven. Wanneer u gaat kijken in steden als Bombay, Calcutta, Rangoon, zult u daar niet alleen grote tegenstellingen zien tussen rijk en arm. U zult daar gelijktijdig grote nadruk op deugdzaamheid vinden naast de meest uitgebreide prostitutiewijken die men zich maar indenken kan. Men zal er niet alleen een grote vroomheid, maar daarnaast ook een geheel negeren van de goden aantreffen. Men treft er alle tegenstellingen aan, in een omvang en felheid, die het Westen verbaast en voor de westerling onaanvaardbaar is. De westerling immers is geneigd te stellen: dit moet zó en zó en anders niet. Hij reageert met een eenzijdige gerichtheid, die alle andere vormen van leven en denken wil uitsluiten en aan zich onderwerpen.

Ofschoon in Azië dezelfde machtsdrang bestaat, is zij daar niet gebaseerd op eenzijdigheid van ontwikkelingen en erkenningen, maar eerder op evenwicht. Zoals men het daar wel stelt: rijkdom is alleen mogelijk, indien er armoede tegenover staat. Rijkdom is begeerlijk, ook voor de armen, zodat de armoede ergens aanvaardbaar blijft, zelfs voor de armen. Wij kunnen een dergelijke denkwijze niet goed bijtreden. Indien het Westen daarom ingrijpt en optreedt als helper, de mensen, een staat iets gaat geven, verwachten wij dan ook, dat men als staat, ras en volk erkend wordt voor dit goede. Azië echter zegt: dit is de wil der goden, dit ontvangen is het gevolg van een noodlot, dat ons, het Westen, dwingt te geven. Degene, die geeft, is niet in werkelijke zin de gever, die dankbaarheid mag verwachten, doch alleen het werktuig van goden of noodlot.

Indien de gave geen verplichtingen inhoudt, maar het mogelijk maakt wat rijker en prettiger te leven, zo aanvaardt men deze dingen op vriendelijke of zelfs onvriendelijke wijze en laat het er verder bij. Als het Westen bv. in India een fabriek bouwt, zegt eenieder: dit is mooi, het is goed, wat hier gebeurt, men zal er ook wel gaan werken. Maar die fabriek is zonder eigen streven en moeilijkheden tot stand gekomen. Er is geen reden zich daaraan zeer te hechten, het is geen deel van eigen levensweg en doel, doch alleen een milieufactor. Een klein bedrijf, dat men zelf heeft opgebouwd, heeft, zowel voor het volk als voor het individu, een geheel andere waarde: dit is een trede, waarop men een hoger niveau bereikt, waar men zelf en zelfstandig verder kan gaan. Vanuit een klein bedrijf kan men tot een groter komen, van daaruit kan men weer een groter bedrijf en daarmee een grotere plaats in betekenis in de maatschappij en het leven innemen.

Op deze wijze kan men komen van een behoren tot de uitgestotenen tot de aanvaarding en -betrekkelijke - eer van de bv. rijkste fabrikant of koopman van stad of provincie. Regeringsprojecten, fabrieken, die men a.h.w. cadeau krijgt, hebben deze waarde niet en zullen daarom weinig of geen werkelijke gehechtheid en aandacht verkrijgen, men interesseert zich er eenvoudig niet zo voor en aanvaardt ze als delen van het leven zonder meer.

Het Westen verwacht hiervoor erkentelijkheid, maar wie zou het lot erkentelijk zijn en dankbaarheid tonen? Daarvoor bestaat immers geen reden. Een leermeester kan men dankbaar zijn, maar dan moet hij in persoonlijk contact staan met het Ik en aan de vorming en het streven daarvan bijgedragen hebben. Indien de westerse mens dus zijn gaven schenkt en dan spreekt: "voor dit alles ben je mij toch wel verplicht", zal de ander zich door de gestelde eis in wezen beledigd gevoelen: men heeft immers gegeven en zijn gave niet zonder bepaalde voorwaarden van dankbaarheid geschonken, zodat het handel werd? Dan is de eis: bedelarij, en is het antwoord dat men krijgt - zij het in andere termen - zo iets als: verhef je hierop maar niet, wij zijn niet aan u verplicht, want u hebt dit alles alleen maar gedaan als instrument van het Hogere.

In het magische denken is namelijk oorzaak en gevolg niet iets, wat op de wereld en door de mensen bepaald wordt. Oorzaak en gevolg zijn bepaald buiten de wereld en het resultaat van een in het leven ingrijpen van hogere machten. Of wij nu spreken van Allah en zijn engelen en heiligen of de voorkeur geven aan Brahma, de vele goden en Krishna de fluitspelende danser, die door het land gaat, maakt hierbij geen verschil uit. Zelfs indien men stelt, dat de eigen waarde en verdienste van het volk zelf als invloed optreedt, sluit dit alle zuiver materiële waarden uit. Van een redelijke aanvaarding bv. van het communisme is, ondanks alle scholing en dialectiek zelden sprake. De gemeenschap is communist, dus is men zelf communist. Het behoren tot de partij geeft belangrijkheid en zin aan het Ik, dus streeft men naar dit lidmaatschap. Is de gemeenschap anders georiënteerd en blijkt, dat de belangrijkheid van het communistisch zijn alleen ideëel en niet praktisch is, zo zoekt men in de eerste plaats een bevestiging van eigen leven en waarden en ontkent eenvoudig alle communisme en alle banden daarmee.

Men kan dit misschien nog het beste als volgt omschrijven: wanneer het noodlot bepaalt, dat de gemeenschap communistisch zal worden, zegt de eenling als deel van die gemeenschap automatisch 'ja' hiertegen, tenzij hij alle waarde en waardigheid daardoor zal verliezen zonder een compensatie te vinden in de belangrijkheid van het communist zijn. Alleen wanneer de Aziaat zijn persoonlijk bestaan ziet aangetast - en dit is niet alleen een stoffelijk belang of een geloof, maar vooral het beeld van eigen Ik en de belangrijkheid daarvan - zal hij tegenstand bieden. Dit denken van het Oosten heeft de westerlingen al heel vaak voor raadsels gesteld. De reactie en houding van het Oosten is voor het Westen in wezen een voortdurende paradox, een raadsel, - dat, zo men het al tracht op te lossen - steeds weer uitkomsten biedt, die nergens op schijnen te slaan.

Toch wil ik een poging wagen de essentie van dit oosterse denken nog wat nader te definiëren. Het lijkt mij goed hierbij allereerst bron en achtergronden onder de loep te nemen.

Het 'zijn' van de wereld wordt zonder meer aanvaard. Het is dus niet zo belangrijk, hoe, wanneer en of die wereld geschapen werd én waaruit: zij is er. In dit opzicht kan men zeggen, dat de oosterling meer realist is in zijn denken dan de doorsnee westerling. Het leven bestaat, dit leven is een kracht, die kracht heeft mogelijkheden. De mogelijkheden van het leven worden bepaald door de wijze, waarop de kracht van het leven zal worden gebruikt. Wanneer ik die kracht gebruik, zal ik dit altijd moeten doen in overeenstemming met de heersende krachten. Anders gezegd: altijd met de stroom mee zwemmen, nooit direct daar tegenin gaan. Je hebt een persoonlijke functie. Deze functie en plaats bepaalt de wijze, waarop een reageren in gunstige zin op het gebeuren door het Ik zal kunnen en mogen worden geuit. Een rover kan dus een even eerbaar mens zijn in het Oosten als een prelaat. Nu geef ik toe, dat, vooral in Azië, het werkelijk verschil tussen deze beiden wel zeer gering is. Voor het Westen blijft het onderscheid echter groot, omdat er sprake is van een geheel verschillende motivering van een op zich gelijksoortig optreden.

In het Oosten doet het motief minder ter zake voor de maatschappij; dit is persoonlijk. Men heeft te maken met een werkelijkheid als ik, maar deze bestaat niet uit de feiten van de wereld, zoals het ik deze ondergaat. Het zijn wel de werkelijke feiten, waaraan, het ik onderworpen is. Dat wel. Maar de oorsprong van al deze feiten ligt niet binnen de beheersing en mogelijkheden van het eigen ik, doch elders. Er is ergens een kosmische wereld, een natuurlijke wet, waarin geen waan, betovering of verblinding meer bestaan, waarin de grens tussen mensenwereld en onderwereld, tussen wereld van mensen en hemelwereld wegvalt. Eerst daar leeft de Aziaat logisch. Buiten deze algemeenheid van een alomvattende wereld echter niet. Hij is er zich van bewust, dat hij de realiteit van het bestaan als zodanig niet ontkennen kan. Hij zal nooit zeggen: het feit, dat ik besta, is waan. Hij zal alleen stellen: het feit dat ik besta in de waarde, waarin men mij ziet of ik mij zelf zie, kan waan zijn.

Hij spreekt ook niet over een hiernamaals op de wijze, waarop dit in het Westen gebruikelijk is. Hij zegt veelal zelfs niet, dat er een leven na de dood bestaat. Hij zegt alleen: ik moet nu leven, alsóf dit de eeuwigheid ware. Ook dit is een groot verschil met de denkwijze van de doorsnee westerling die al te vaak wil leven op een wijze, die de eeuwigheid sneller en beter nader brengt.

De relatie, die tussen het ik en de werkelijkheid bestaat, in verband met alle mensen, voorwerpen enz. kan op aarde niet volledig worden uitgedrukt, zo meent de Aziaat. Maar wanneer ik bijvoorbeeld verwant ben met de slang, zal ik - of ik dit nu wil of niet - in mijn leven eens slangenbezweerder worden. Bestaat er een verwantschap tussen mij en de olifant, dan zal ik onvermijdelijk met de olifant te maken krijgen en word ik waarschijnlijk mahout of verzorger. Hierop heb ik zelf weinig of geen invloed, dit kan eenvoudig niet anders. De dieren, de bomen, de mensen, ja, de mogelijkheden in contact met deze waarden, zijn mij ingeschapen. Ik kan alleen leven volgens de waarde, die ik in mij draag en ken waarlijk mijzelf zijn en iets bereiken, wanneer ik de mij ingelegde taken ook inderdaad volbreng. Als ik een krijgsman ben en ik voer een vredig leven, zo verloochen ik ergens de werkelijkheid en verloochen daarmee dus ook, wat de westerling het koninkrijk der hemelen of de eeuwigheid pleegt te noemen, maar wat voor de Aziaat de onbestemde toestand van harmonie met het AI is.

Leef ik in harmonie met dit AI, dan moet ik ook uitgaan van alle harmonische waarden, die er voor mij bestaan. Indien ik bv. een slangenbezweerder ben door mijn verwantschap met de reptielen, zo zal dit beroep voor mij niet alleen maar een broodwinning of wijze van leven zijn. Het is tevens een macht en een verplichting. De slang is niet alleen iets, wat ik beveil en verzorg, maar ook mijn broeder, mijn zuster, en zal, zo ik daarmee in nauwer contact ben, zoiets worden als een geliefde - hoe vreemd dit de westerling weer moge lijken. Deze mens is emotioneel verbonden met zijn slang, de reptielen. Hoe sterker deze emotie in de mens kan bestaan, hoe groter de beheersing, die hij mede daaraan ontleent over het gehele geslacht der reptielen, en hoe gevoeliger hij zal zijn voor hun aanwezigheid, hoe juister hij de kunst zal verstaan deze dieren naar zijn wil te voegen, en hoe gemakkelijker hij eventueel hun gif zal kunnen verdragen zonder daarvan werkelijke schade te ondergaan. Hij kan hierdoor ook de houding en relatie van de binnen zijn bereik zijnde reptielen tegenover de rest van de wereld bepalen en heeft daarmee ook een zekere macht over deze verdere wereld verworven. Men brengt die macht tot uiting volgens de waarden en noodzaken van eigen bestaan en wezen. Maar alles, wat er "magisch" mogelijk is, al wat er in denken mogelijk is, is in de materie alleen een afbeelding, een weerspiegeling van een grotere werkelijkheid.

Het gebruik van plantaardige stoffen als gif en geneesmiddel, is ook in geheel Azië bekend, zoals het eens een algemenere kennis was in Europa. Er zijn heilige mannen en doekoens, die evenveel kruidenkennis hebben als bv. de priesters van Egypte of de druïden van Europa eens bezaten. De wijze, waarop zij van deze kennis gebruik maken, verschilt echter veel van de elders heersende gebruiken. Wij zouden zeggen: ik maak een plantaardig vergif. De Aziaat gebruikt deze term misschien ook wel, maar meent daarmee iets anders: ik stel in mijzelf krachtens mijn verwantschap met een plant, bloem, boom of iets anders, een relatie vast tot de omgeving en druk deze uit in de plant, de bloem, daarbij rekening houdende met de eigenschappen van de plant, bloem of boom. Ik vergiftig de ander daarmee, want ik moet hem met deze door mij geschapen harmonie immers in contact brengen.

Kan men een vijand niet vergiftigen, door de stof in zijn voedsel te mengen, zo zal men dezelfde stof werkzaam maken, door deze bijvoorbeeld onder de drempel van zijn huis te begraven, een deeltje ervan in te vlechten in zijn kleding enz. De Aziaat is er van overtuigd, dat deze wijze van handelen evenveel resultaat zullen brengen als een directe vergiftiging, zij het, dat het iets langer duurt voor de verschijnselen tot uiting zullen komen. Het vreemde voor de Europeanen hierbij is wel, dat dit inderdaad vaak het geval blijkt te zijn.

Wanneer ik een mens genezen wil, die ziek is, zal ik als Aziaat niet alleen maar over de kwaal spreken, maar zal ik voornamelijk spreken over de harmonie van het lichaam, en zal de harmonie van dit lichaam bezien b.v. in verband met bepaalde metalen. U weet misschien, dat de acupunctuur een Chinese geneeswijze is, waarbij men werkt met gouden naalden voor zonnekracht en zilveren naalden voor maankracht - zoals dit heet - die worden ingebracht op bepaalde knooppunten in het zenuwstelsel. Zelfs de westerse wetenschap kan niet ontkennen, dat men met deze vreemde behandelingen vaak onverwachte en wonderlijke genezingen tot stand brengt. Zo bestaat er in de Punjab een dergelijke wetenschap, waarbij men de huid in contact brengt met andere stoffen als bv. bergkristallen, ruw ijzer en dergelijke. Het principe van deze geneesmethode - die veel minder bekend is dan de vorige - is in wezen dezelfde. Er is

ook hier sprake van een disharmonie in de mens - geen ziekte, maar disharmonie. Ik zie als genezer de oorzaak daarvan door middel van mijn verwantschap met de natuur en het leven, en herstel nu de harmonie door uiterlijk datgene aan het ego toe te voegen, dat innerlijk voor een harmonisch zijn ontbreekt.

Als westerling kan men deze denkwijzen niet geheel volgen. Zeker, men kan zich er van overtuigen, dat de acupunctuur zin heeft. Maar wanneer wij met de Chinees spreken bv. over de kracht van de zwarte draak, die in de mens invreest en hem met zijn vuur verteert, zal de westerse arts zeggen: dit is onzin. Deze mens lijdt aan een lever of een nierkwaal. Toch is er in dit geval sprake van een vorm van vergiftiging, die een "vreten", een aantasting van weefsels en een verandering van de oxigeen huishouding in het lichaam met zich brengt. De stofwisseling en voedselomzetting veranderen en worden voor het lichaam disharmonisch. De zwarte draak is het beeld van de onderwereld en de daarin heersende disharmonieën. Is nu de naam zo belangrijk? De naamgeving, hoe mystiek zij ook moge klinken, verandert niets aan het feit, dat de kwaal wordt erkend en dat de geneesmiddelen, die worden gebruikt, in vele gevallen een zeer goed resultaat met zich brengen, ook al richten dezen zich tegen de zwarte draak en niet tegen een benoemde kwaal. Men kan hier niet volstaan met de stelling: wetenschappelijk is het zo en zo en al het andere is onzin. Het is voor de westerse wetenschap natuurlijk vreemd en zelfs onaanvaardbaar, dat iemand met een stukje tijgervel, wat slijpsel van de hoorn van een neushoorn en een toverspreuk een lever kwaal geneest. Maar toch komt dit voor.

De geheel verschillende benadering van het probleem, de verschillen in oplossing van een probleem maken hier het eigenaardige, het voor de ander onbegrijpelijke uit. Ik zou hierop nog lang door kunnen gaan en u bijvoorbeeld kunnen vertellen van de toverspreuken en incantaties, die door praktisch geheel Azië belangrijk zijn, zelfs in een Pakistan, waar de islam regeert en men althans in theorie alle tovenarij zou moeten uitbannen; zelfs in China, waar men officieel alleen aan de materie gelooft. Maar ook in die landen bestaan bepaalde klankzinnen, die worden aangehaald om er iets mee te bereiken, om daarmee een zekere macht te ontplooien. In Japan gebruikt men bepaalde klanken zelfs, om lichamelijke krachtsontplooiing en beheersing te versterken, als bv. bij het karate.

Ik wil hierop niet verder ingaan, daar dit te zeer in zou gaan op de waarden van het zuivere geloof en de magische waarde van klanken en voorwerpen. Laat mij volstaan met te constateren dat alles, wat door mij hier naar voren werd gebracht, voor een Aziaat niet een deel van zijn godsdienst is, iets bovenzinnelijks, wat ver staat van zijn dagelijks leven, maar dat dit alles het dagelijks leven, het denken en reageren van de Aziaat elk ogenblik van elke dag mee bepaalt en dat dit, zolang hij in zijn eigen maatschappij verkeert, voor hem ook het geval zal zijn, zelfs indien hij op grond van een westerse opvoeding al deze waarden naar buiten toe ontkent. Het zit hem in het bloed, in de adem, het is ingeschapen in de verborgen delen van zijn denken en bewustzijn, die hij niet eens tot uiting zou kunnen brengen, al zou hij dit wensen. Het is deel van zijn wezen en vandaar uit reageert hij.

Het lijkt mij goed u deze essentiële verschillen tussen oost en west eens wat helderder voor ogen te stellen. Het ziet er immers naar uit, dat Azië in de komende tijd - samen met het meer Nabije Oosten - een van de meest kritieke punten van de wereld zal zijn, een van de eigenaardige gebieden, waar de verschillen tussen Oost en West tot spanningen en misschien tot conflagratie voerende uitbarstingen dreigen te komen. Laat ons goed begrijpen, dat de mentaliteit en daarmee de logica en reactie van dit Oosten geheel anders zijn, dat dit Oosten anders reageert, denkt en leeft dan het Westen. Laat ons begrijpen, dat de middelen, waarover dit Oosten beschikt geheel andere kunnen zijn dan die, welke door de westelijke wereld erkend of aanvaard kunnen worden.

Men kan zich waarschijnlijk niet indenken, hoe bv. China in de Vietnamkwesitie verzeild is geraakt, omdat deze in wezen weinig werkelijke voordelen en daarentegen grote risico's t.a.v. aanzien en politieke overwichten inhoudt. Dit is een kwesitie van de specifieke Tong-gevoelens, de mentaliteit, die de basis vormde van het geheime genootschap. Een communist kan een andere communist, een broeder, niet in de steek laten en is aan deze ander evenveel verplicht als aan zichzelf. Dit is een feit, of men dit wenst of niet. Men moet bijstand en hulp geven. De

enige andere keuze die men heeft, is de mogelijkheid, de ander uit de gemeenschap - het communisme - openlijk uit te stoten en te doden. Als geheel, als land en volk, zal China heus wel begrijpen, dat de kwestie van Vietnam van weinig belang is in vergelijking tot de gevaren, die er in schuilen, Zolang China daarbij, zonder zijn verplichtingen tegenover de broeders van zijn "genootschap" te schenden, daarmee zal kunnen spelen, zal deze staat van het conflict gebruik maken om er politieke waarden en mogelijkheden uit te verwerven. Er komt echter een ogenblik, waarop de verplichting zwaarder gaat wegen dan elke mogelijkheid tot het behalen van winst. Zo kunnen wij waarschijnlijk binnenkort het voor de westerling - zo hij daarvan kennis krijgt - onbegrijpelijke beeld zien van Chinezen die gelijktijdig vechten voor de Vletcong en de aanvoerders van de Vietcong doden. De westerling zal niet beseffen, dat dit de enige methode is om daar, waar je niet aan de gestelde en gerechtvaardigd gestelde eisen kunt beantwoorden, de broederschap op te lossen zonder daarmee alle aanzien te verliezen.

Men zal waarschijnlijk mij begrijpen, hoe het komt, dat de Amerikanen in Zuid-Vietnam wel hier en daar vriendelijk worden aangekeken, maar dat niemand, zich eigenlijk van hen en hun strategische bedoelingen veel zal aantrekken, terwijl men zich wel voortdurend bezig blijft houden met kliekjespolitiek. De Amerikanen zullen zelfs, waarschijnlijk binnen kortere tijd, niet meer kunnen begrijpen hoe het gekomen is, dat zij opeens van alle kanten de klappen krijgen. Ook hier speelt de verwantschap in ras en groep, deze voor de westerling onbegrijpelijke verbondenheid van het Oosten, boven alles. Daar komt verder nog bij, dat het gebruik van sommige moderne wapens wel eens regelrecht zou kunnen indruisen tegen de innerlijk magische opvattingen en geloofswaarden, die in een groot deel van de betrokken volkeren leeft.

Men heeft wel eens gezegd, wanneer je een moderne Japanner ziet, meen je te maken te hebben met een Amerikaan, die een wat andere taal spreekt, tot het ogenblik, waarop je dezelfde mens buiten zijn werk ziet. Vanaf dat ogenblik weet je niet meer, waar je aan toe bent. Ik meen, dat wij dit kunnen toepassen op elke Aziaat. Het westelijk uiterlijk van zijn regeringen, de wolkenkrabbers in zijn steden, zijn moderne hotels en bars, verkeersagenten en installaties veranderen hem niet wezenlijk. Zij vormen slechts een andere façade voor dezelfde mens, dezelfde mentaliteit. Zoals een maskerdanser, die een God uitbeeldt, die God beleeft en toch op het ogenblik, dat hij het masker afzet, weer geheel zichzelf is, zo is de Aziaat, wanneer hij het masker opzet van de westerling, inderdaad grotendeels een westerling, maar zodra hij dit masker af kan zetten, het gesprek, de zaken, de dans voorbij zijn, is hij weer zichzelf. Er verandert in wezen weinig of niet.

Een land in gisting kan verwarrend werken voor eenieder. Maar in Azië is een land in gisting, een land, dat in zijn normale toestand verkeert. Sociale rust, vrede, zoals het Westen zich deze droomt, ja, zelfs de rechten van de mens, zoals men deze heeft opgesteld en gedacht, zijn voor de Aziaat niet als werkelijke waarden van het leven denkbaar. Zijn leven is gebaseerd op de eenvormigheid van het geestelijk bestaan en het geestelijke weten, zijn werken met geestelijke machten, waar hij dit - bewust of onbewust - maar kan; gelijktijdig een voortdurende stroming, een voortdurende verandering, waarbinnen hij geleerd heeft geestelijk zichzelf te blijven. Zolang er maatschappelijk druk en verandering bestaat, leeft hij voor zijn gevoel waarlijk. Zodra er rust bestaat in de materie, kan hij niet meer waarlijk zelf leven. Dit is een van de problemen, die in de komende jaren in Hong Kong wel eens belangrijker zou kunnen worden dan alle problemen van vluchtelingen en huisvesting. Want de toestand van de vluchteling, zijn armoede en ondergang, zijn in Azië aanvaardbaar, normaal. Maar de stabilisatie van een deel van de vluchtelingen is in strijd met het wezen van de Oosterse maatschappij, het wezen van die mensen. Zij zullen dan ook vanuit zichzelf een ferment gaan vormen, zoekende naar een andere vorm van leven. Rood China beseft dit en maakt er politiek gebruik van.

Hier heeft u achtergronden van een deel van het moderne zijn. Laat mij besluiten met een paar vragen.

Bent u wel zo ver verwijderd van dit denken en deze mensen, als u nu meent? Leeft ook u niet uit dromen en idealen, alleen in een andere vorm dan de mensen van Azië? Is uw zoeken naar sociale stabilisatie in wezen niet even onmogelijk, onredelijk en onrechtvaardig als het zoeken naar de voortdurende wisseling en flux, die Azië beheersen?

Is uw denkbeeld van gelijkheid voor allen in wezen niet even dwaas als het nog steeds innerlijk heersende beeld van vaste standen volgens goddelijke wetten in Azië? Het Westen denkt en leeft anders. Het is maar tot een bepaalde hoogte in staat het denken van Azië in zich op te nemen. Dit wil niet zeggen, dat het daarom beter of slechter is. Wil het Westen in Azië geen echec lijden, dat zelfs de ondergang van de blanke beschaving ten gevolge kan hebben, dan zal het echter allereerst moeten leren, het denken van de ander - ook al begrijpt men het niet - te respecteren en daar ook in eigen handelingen en bestrevingen rekening mee te houden, zodra men zich beweegt binnen een omgeving en milieu, die deel zijn van de ander. Dit is het einde van mijn betoog. Indien u vragen te stellen hebt, kunt u dit nu doen.

Vraag: Hoe zit het met het conflict Indonesië - Maleisië? Hierbij lijken mij andere factoren op de achtergrond te zitten.

Antwoord: Om dit conflict te kunnen begrijpen, zult u terug moeten grijpen naar het denken van de hindoe - niet de moslim, zoals u zou denken. De achtergrond van Java - en daarmee ook van Soekarno - is in wezen een hindoe-achtergrond. Er bestaat in dit denken een vaste rangorde: de koopman staat onder de krijgsman en dient de krijgsman te dienen. Maleisië is de koopman, terwijl het Indonesië van heden de krijgsman wil zijn. Pas wanneer de koopman de bescherming van de krijgsman in zou roepen, zou de krijgsman zich genoopt zien deze ook - tegen een prijs misschien - te geven, en gezien de innerlijke waarden van de Javaan zou hij zich zelfs gedwongen zien edelmoedig te zijn. Maleisië heeft binnen een statenbond zich een ego opgebouwd, dat gebaseerd is op zelfstandigheid, dit houdt in, dat de regerende van Maleisië alleen reeds op basis van het verschil in denken en streven niet tot een werkelijke overeenkomst met het Indonesië van Soekarno kunnen komen. Dit voerde niet slechts aan een zijde tot een politiek van confrontatie, waarbij deze vanuit Maleisië op economie, vanuit Indonesië op krijgskunde gebaseerd is. De politieke houding van de beide staten bewijst reeds, hoe juist deze stelling is.

Waarover spreekt Indonesië? Over de moed van zijn soldaten, de offerbereidheid, wapens en mogelijkheden, waarover het beschikken kan. Waarover spreekt echter Maleisië? Over de economische onmogelijkheid voor Indonesië, op deze weg verder te gaan. Daarmee is dit alleen reeds is het verschil van mentaliteit en denkwijze al duidelijk geschetst. Dit impliceert dus dat, zolang de krijgsman de ideale, de kaste-gestalte is, die Indonesië zich in Azië toekent, van een werkelijke vrede tussen Indonesië en onverschillig welke partner, die geen beroep doet op deze moed en krijgshaftigheid, geen sprake kan zijn.

Er zal altijd een element van strijd en zelfhandhaving blijven bestaan, omdat men in deze mentaliteit nu eenmaal gezag moet uitoefenen, of tenminste over een schijn van gezag zal moeten beschikken, om aan dit beeld van eigen Ik en wezen te kunnen beantwoorden. Voor Maleisië kunnen wij stellen, dat de behoefte om tot economisch centrum te worden en dit te blijven en daarmee de economische macht in zuid Azië aan zich te trekken, eveneens zo groot is, dat men elke koop zal willen sluiten mits deze de economische invloed vergroot of op zijn minst niet schaadt. Daarmee hebben wij gelijktijdig het gebied, waarop een ontmoeting werkelijk mogelijk zou zijn, geschetst en tevens duidelijk gemaakt, waarom dit gebied op het ogenblik voor geen der twee tegenstanders bruikbaar is.

Vraag: Is deze krijgsmansgeest eigenlijk niet eerst dankzij Soekarno naar voren gekomen?

Antwoord: Dit is eigenlijk een herleven van de oude tijden: wanneer wij denken aan de vorsten, die daar bestonden in de dagen dat Hollanders en Portugezen allereerst dit gebied betraden, zien wij, dat dezen allen krijgsvorsten waren. Denk maar aan de vorsten van Solo, Motsjbai (?) enz.

Deze mensen waren inderdaad krijgslieden en de kaste der krijgers had in Indonesië in die dagen de macht en het meeste aanzien. Het best kunt u dit nog zien in de volksgebruiken en overleveringen van b.v. Madoera en Soemba. Hiermede is niet de mentaliteit van het gehele Indonesische volk geschetst, maar wel de motiverende invloed, die herleeft in het volkrijkste en machtigste deel van de republiek en vandaar naar alle andere delen van dit rijk uitgaat.

Soekarno brengt dit alles weer meer tot uiting, waarbij zijn eigen voorgeschiedenis een grote rol speelt. Hij zou echter nimmer hebben kunnen slagen, wanneer deze mentaliteit niet in het volk van Java reeds had gesluimerd.

Vraag: U ziet dus geen mogelijkheid dat China in de toekomst Indonesië zal beheersen?
Antwoord: Wanneer China Indonesië wil beheersen, zal het dit gemakkelijk kunnen doen. Het zal dit echter nimmer via een aanval tot stand kunnen brengen, zonder daarvoor zeer hoge en zware offers te brengen. Op het ogenblik, dat Rood China in staat is aan Indonesië een blijvende krijgstaak te suggereren, waarbij hulp en vooral wapenen van Rood China van belang zijn, terwijl deze taak in de tweede plaats een zending inhoudt, waarbij men het recht van Azië – inbegrepen Rood-China - verdedigt, zal men ongemerkt geheel Indonesië communistisch kunnen oriënteren, in het begin door het bevorderen van de groei van plaatselijke communistische organisaties, gevolgd, door een reeks van economische maatregelen, die voor Indonesië nodig zijn om de krijgstaak uit te voeren, maar ook het achterland meer en meer van China afhankelijk maken. Dit is niet zo moeilijk of onmogelijk als het lijkt.

U kunt op het ogenblik reeds constateren, dat een deel van de agressie tegen Maleisië niet een zuiver Indonesische zaak meer is. Hier speelt de invloed van Rood China in het zoeken naar economische macht van dit land wel degelijk reeds nu een zeer grote rol. Het anti-amerikanisme, door Chinese agitatie bevordert en tot stand gebracht bij het eenvoudige volk, speelt zelfs een nog grotere rol, waarvan het gevolg was dat de genomen maatregelen als bv. naasting van bedrijven, het vormen van verplichte scholen - al beseft men dit misschien nog niet - precies gelijk op ontwikkelingen zoals in China plaats vonden en toestanden zoals dezen in China bestaan op het platteland. Organisatorisch speelde de ervaring van Rood China in de heroriëntatie van Indonesië een zeer belangrijke rol. De mensen, die al deze maatregelen ten uitvoer leggen of beschouwen als eigen initiatieven, zijn misschien geen communisten, maar het geheel van het leven in Indonesië wordt hierdoor in de praktijk reeds steeds meer communistisch, zodat men - mits gesteld als een doel - met een werkelijke overname weinig of geen moeilijkheden zal hebben. Zolang Indonesië krijgsman wil spelen, zal het lichaam, het volk, steeds meer communistisch worden georiënteerd, ongeacht de sterke nationalistische tendensen. Het is door de massa en de oriëntatie ervan, dat de wijze, waarop Indonesië zijn wapens hanteren zal, uiteindelijk beslist zal worden.

Reactie: Of China!

Antwoord: U maakt hier een fout, die westerlingen haast altijd maken. U denkt dat het gezag zal liggen bij een regering. In wezen ligt het gezag bij de mensen, de massa. Het is de mentaliteit van dit volk - niet de wil, maar de mentaliteit - die over de mogelijkheden van een regering zal beslissen. Want alleen in overeenstemming met en krachtens deze mentaliteit laat het zich werkelijk regeren. Daarom kan men niet stellen, dat Rood China Indonesië ooit zal regeren, maar wel, dat Rood China de massa van Indonesië brengt tot een oriëntatie en wijze van leven, die strookt met de wil van dit Rood China. Politiek gezien kan dit er toe voeren, dat Indonesië een verlengstuk wordt van China, maar het volk zal daarnaast en daarbuiten altijd zichzelf blijven en evenzeer zijn ware aard en wezen bewaren -onder dergelijke omstandigheden -, als het dit wist te doen onder eeuwen van Nederlands beheer. Vergis u vooral niet in de innerlijke kracht van Indonesië.

Vraag: Ik meende, dat juist het leven in Azië meer statisch was dan in het Westen.

Antwoord: U vergist zich, omdat u het woord hier op een andere wijze toepast. Verduidelijkende dus: stabiliteit van bestaanswaarden is iets anders dan een stabiliteit van een sociale ordening. Wat Azië kent - op grond van religieuze en pseudo-religieuze gronden - is een maatschappelijke stabiliteit van standen. Wat het Westen nastreeft, is stabiliteit van welvaartspeil, uitschakeling van toeval en ongeval, het scheppen van stabiliteit in materiële verhoudingen. Dit heeft Azië echter nooit gekend, dat juist zeer sterke wisselingen van welvaart zocht binnen het kader van een vast omlijnd maatschappelijke verhouding.

Hiermede mag ik dan wel een einde aan het onderwerp maken. Uw belangstelling voor het onderwerp stemt mij hoopvol, omdat wij - zij het niet onmiddellijk achtereenvolgens - in deze tijd de achtergronden en het denken van meerdere belangrijke gebieden en volkeren zullen

moeten beschouwen, om de ontwikkelingen van de toekomst beter te kunnen begrijpen. Ik dank u voor uw aandacht.

OOSTERSE ESOTERIE

Goedenavond, vrienden.

In dit tweede deel van onze bijeenkomst zou ik enige aandacht willen wijden aan de achtergronden van:

OOSTERSE ESOTERIE

Esoterisch gezien is het Oosten een wonderlijk land, omdat de gehele hiërarchie van hemelwezens altijd zal worden beschreven als staande buiten en los van de mens, of terzijde zal worden geschoven om vervangen te worden door een streven naar innerlijke sereniteit in de mens. Het innerlijke pad, zoals dit over het algemeen gaat bij de verschillende scholen van hindoe en boeddhist is dan ook in veel mindere mate dan elders gebaseerd op erkennen van waarden in het Al. Je groeit in jezelf. Zoals de westerling worstelt om in zich innerlijk weten te verwerven, zal de oosterling worstelen, om innerlijke rust te verkrijgen. Deze tegenstelling kan, vooral in de eerste fase van het esoterisch streven, het beste omschreven worden met de woorden: zoeken naar kennis tegen een zoeken naar ontvankelijkheid.

Deze ontvankelijkheid impliceert een groot aantal verschillende inwerkingen op het Ik, beginnende met het contact met de medemens. Een van de meest bekende middelen tot bewustwording voor hen die in het Oosten zoeken naar innerlijke waarden is een vorm van gemeenschappelijke meditatie, waarbij men alleen maar stil tezamen zit, zonder zelfs maar over iets te denken. Wel zal vaak een enkeling - vaak een oudere of een geestelijke meester - wel enkele woorden van inleiding spreken, om zo a.h.w. het patroon van deze gemeenschap in de geest te bepalen. Daarna is er sprake van een soort delen van elkanders gedachten. Dit gezamenlijk denken ontbeert de samenhang, die men in het Westen binnen een esoterische samenkomst zo gaarne ziet. Er is geen sprake van een uitwisselen van gedachten of van een onderling betogen. De innerlijke kennis, die eenieder bezit, komt echter aan de oppervlakte van het wezen en vult zo de denkbelden van de anderen aan. In deze meditatie lijkt het, of men zelf denkt, maar een deel van dit denken en vooral de teneur van de gedachten wordt bepaald door het tezamen met anderen op een gemeenschappelijk niveau actief zijn.

Wanneer wij nog een schrede verder gaan, zien wij, dat men voor zich een ontruktheid en stilte zoekt - niet, zoals u zou menen, om met een geestelijke wereld in contact te komen, maar eenvoudig om als eerst de gedachten van anderen, nu het wezen van deze wereld in het Ik te kunnen absorberen. Men neemt in zich het karakter, wezen en leven op en - zo wij deze uitdrukking hiervoor mogen gebruiken - het denken van bv. een woud, van een plant, van dieren, een landschap, een rivier. Men laat zich doordringen met de voor de mens vreemde, maar toch reële uitstralingen van dit alles, men beleeft deze. In de toestand van ontruktheid, die een transcetoestand nabijkomt of daarin overgaat, is er geen sprake van een begrijpen of weten in de menselijke zin van dit woord: er is slechts een ondergaan van het zijnde.

Heeft men dit ondergaan ver genoeg doorgevoerd, dan komt men tot meditatieoefeningen, waarbij dus een zekere selectie plaats vindt. Het vreemde is ook hier weer, dat de oosterse esotericus niet begint met zich een geestelijk doel te kiezen. Zijn eerste overwegingen zijn over het algemeen overwegingen, die direct zijn eigen wereld betreffen. Zelfs in de yogasystemen zien wij vaak meditatie over bv. het lijden van de mensheid, de grootheid van de wereld, de betrekkelijkheid van macht e.d. opduiken. Het gaat ook hier om een deel-zijn van de wereld. Bij sommige scholen gaat dit gepaard met een op de duur verplaatsen van eigen bewustzijn naar een bepaald deel van dié wereld. Men gaat bv. vanuit het klooster waar men zich bevindt, waarnemingen doen in het dorp, waar men geboren is. Zo leert men de geest vrij te maken.

Maar het gevolgde systeem, zowel als het proces zelf ontberen wederom alle redelijkheid volgens westerse normen.

Er is een beweeglijkheid en ontvankelijkheid van de geest door dit alles ontstaan. Eerst wanneer men een zekere eenheid met de wereld en de mensheid gevoelt, kan men - althans volgens de oosterse stellingen - verder gaan. Men verlaat de wereld niet, maar ziet haar samenhang met het hogere: de omgeving van het Ik wordt groter. Hierdoor breidt zich ook de reeks van indrukken uit, die men kan opdoen. Het resultaat wordt niet uitgedrukt in weten, in wetenschap, maar in een gevoel van erkenning, een weten, dat geen woorden vindt, maar eerder een soort regimentatie of zelfs reglementatie inhoudt van eigen bewuste waarden, levensprocessen en eigenschappen.

Ga je verder en wil je de werkelijke werelden van de geest betreden, dan wordt men allereerst geconfronteerd met de wereld van de schijnvormen. Een van de opdrachten, die men bij een inwijding wel krijgt, luidt dan ook: trek u terug in eenzaamheid. Bouw uzelf de figuur op van een godheid, tot zij zo werkelijk is, dat zij zichtbaar, tastbaar, hoorbaar naast u is en met u spreekt. Heeft men dit gedaan, dan komt de meester, ziet dat het goed is en geeft de volgende opdracht: nu zult gij deze figuur weer ontbinden, tot zij niet meer voor u bestaat. Men wil de mens daardoor trainen in het besef dat er buiten de fantasiewereld eigenlijk geen werkelijke vormen bestaan, dat alle voorstellingen betrekkelijk zijn, dat er geen werkelijkheid is in de vormen. Want de irrealiteit van het stoffelijk en redelijk zijn is in het Oosten een van de kernpunten van alle redelijk en geestelijk zoeken in de esoterie.

Nu ben je zover, dat je een geest hebt geschapen en teniet hebt gedaan; je staat nu alleen. In die eenzaamheid, ga je beseffen, wat eenzaamheid, maar ook wat leven en dood zijn. Leven en dood worden tot een besef in jezelf. Je kunt deze waarden niet omschrijven, zij hebben geen vorm, maar worden intiem gekend. Het lijkt op de wijze, waarop volgens het volksgeloof, een moeder altijd haar eigen kind zal herkennen; waar het leven is, waar de dood aanwezig is, zal men ze herkennen, ongeacht de wijze waarop zij optreden, het masker, dat zij dragen.

Heeft men ook dit punt bereikt, dan begint langzaam maar zeker een zich invoelen in het Hogere - geen spel met en erkennen van sferen, maar een zich één gevoelen met de adem van de Schepper. Het wezen gaat door vele werelden heen, maar ziet deze allen als waan, wetende dat het eens zelf een God heeft geschapen en teniet gedaan. Het Ik kan de realiteit van alle erkende stellingen en vormen niet aanvaarden; het zegt zich: dit zijn alleen verschijnselen, maar niet de werkelijkheid zelf. De gedachte, aan Maya, de wereldbegoocheling, is ongetwijfeld uit deze fase van innerlijk bereiken geboren. Uit dit besef dus van vormen, die wij wel ondergaan, regels, die voor ons wel gelden, maar die ergens toch alleen maar een uiting zijn van iets anders, niet op zich werkelijk zijn.

Dan wordt de "adem" de kracht, die je beleeft. Een kracht, zó groot, dat je daaraan zelf in elke gewenste en besepte vorm gestalte aan kunt geven. Hier treffen wij onder de ingewijden mensen aan, die wind en regen roepen of dwingen heen te gaan, mensen die hun geest verplaatsen en voor eenieder zichtbaar en kenbaar elders manifesteren, kortom, mensen die wonderen wekken.

Maar toch mensen, die eenvoudig zijn, mensen die weten, dat het alles maar een spel van vormen is en daarom onbelangrijk, maar dat de kracht in alle dingen het enig werkelijke Zijn is. Vanuit die kracht kan men dan opstijgen tot de erkenning van het scheppen. Want zoals je eens, na lange studie, die eerste god of geest hebt geschapen en te niet gedaan, zo kun je een heelal scheppen. Wanneer het gevoel voor evenwichtigheid, harmonie, het wezen van het leven, maar sterk genoeg ontwikkeld is, is het bewustzijn binnen de Kracht reeds een scheppen.

Het oude: "Ik ben, Die ben..." krijgt hier, binnen de oosterse esoterie op wonderlijke wijze een andere betekenis: "Ik ben": Ik erken mijn eigen zijn en in deze erkenning wordt het totaal van de mogelijkheden, die in mij bestaan, geuit, want mijn wezen kan zich alleen harmonisch bewust zijn van zich zelf in een wereld, die harmonisch onwerkelijk is.

De schepping is geen werkelijkheid, alleen de Kracht der schepping. Maar de gedachten van de Schepper zal de vormen bepalen, waarin die kracht tot uiting zal komen.

Het heeft de westerling, ook de westerse esotericus vaak verbaasd, dat er een zo scherpe scheiding tussen de scheppende kracht of macht én de Schepper wordt gemaakt in het Oosten. Nu wordt het waarom duidelijk: de levende kracht is onbepaalbaar, ongevormd. Zij is, zoals men zegt, een wind in de duisternis, die mens soms hoort of voelt, maar die men nimmer zal aanschouwen. Maar wie zich voedt met de wind, zo zegt dit beeld, zal uit de wind de vormen scheppen, die in hem leven.

En hiermede is de cyclus van de innerlijke gang naar God eigenlijk voltooid. Niet het bereikte vermogen tot scheppen is nu belangrijk, want wanneer de mogelijkheid tot scheppen van een geheel Al komt, zal men, wetende, hoe onbelangrijk alle waan is, daaraan voorbij gaan, zeggende: niets is waar, buiten de Kracht.

Dit is een reeks van misschien wat ondenkbare stellingen voor iemand, die met zijn verstand tracht God te benaderen. Maar het verstand heeft, juist in deze zin, voor de oosterling geen enkele belangrijkheid. Het is een instrument, dat men in het leven hanteert; zeker, je gebruikt de voorstellingen en het besef daarvan, om met anderen tot een zekere communicatie te komen, zolang men niet naast de gedachte de Kracht, de werkelijke inhoud van het Ik in anderen kan laten overvloeien.

Maar belangrijk zijn deze dingen niet. Zij hebben geen zin. Het enig zinrijke is de absolute harmonie en deze wordt eerst bereikt, wanneer men zover is gekomen, dat men kan scheppen en zich dit scheppen als zinloos kan ontzeggen, op het ogenblik, dat leven mogelijk wordt tot in het oneindige en je bewust kunt zeggen: "ik heb genoeg van deze vorm", je neer kunt zetten en - zoals de mens dit ziet - sterft, omdat je verder gaat zonder lichaam of misschien zelfs zonder vorm.

Het is deze wonderlijke wereld der oosterse esoterie, die gelijktijdig de bakermat is geweest van alle westers esoterisch streven en toch voor het Westen een onbegrepen raadsel schijnt te moeten blijven. Zoals de zin van de oosterse esoterie staat t.a.v. het westers esoterisch streven, zo staat de oerkracht, het onbekende, m.i. ongeveer tegenover de Schepper, die aan deze kracht vormen geeft. Wat een belangrijk verschil uitmaakt.

De westerling zal op dit alles al snel reageren met een: mooi, maar wat heb je er aan. En daarmee confronteert hij ons alweer met een groot verschil t.a.v. de oosterse esoterie. Deze zegt: zolang ik er ergens iets aan heb, mis ik het niet werkelijk. Eerst als ik het ben, is het waar. En als ik het ben, is het nog alleen maar de vorm, waarin ik de kracht, die in in wezen ben, weergeeft.

Vandaar deze ontkenning van een groot deel der redelijkheid, een verwerpen van vele theorieën. Juist dit aspect is de oorzaak ervan, dat de oude boeken van het Oosten - die vaak de wijsheden bevatten van vele geslachten, van denkers en bewusten - door het Westen wel verklaard kunnen worden, maar zelden of nooit in hun werkelijke betekenis worden begrepen. De westerlingen zien de buitenkant, het heldendicht, de worsteling van goden, lezen de geheimzinnige wetten, regels en raadgevingen, en beseffen niet, dat deze dingen op zichzelf geen zin hebben. Men zoekt er dus een betekenis, een redelijke zin, lering en samenhang in en men kan deze tot op zekere hoogte zelfs vinden. Om de werkelijke betekenis ervan te doorgronden, moet men echter beseffen, dat deze werken voor alles een stemming weergeven, een vorm van bewustzijn, waardoor men ontvankelijk kan worden om de werkelijkheid te omvatten, meer niet.

Een wat zonderlinge zaak, zoals u zult toegeven. Maar wat kun je tegenover dit alles dan verstandelijk stellen? Je kunt in jezelf zoeken naar het geheime woord, dat de naam Gods is. Maar als je dit woord moet zoeken vanuit een mentaal begrip, zal je het beeld van God ook op willen bouwen vanuit je eigen begripen en kan er nooit een werkelijke en totale God worden

beseft. Misschien kom je zover, dat je de werkelijke en geheime naam van een van de Elohim noemt, maar dit is de ware God niet: dit is alleen maar een deel van Zijn schepping.

Het oosterse denken, met zijn voor ons onredelijke gevoeligheid, gaat verder. In het Westen kan je grote en ingewikkelde stellingen opbouwen over het geheel der schepping - daarbij alle Sferen van Licht en Krachten van Licht benoemende, evenals alles wezens en werelden van schaduw en duisternis. Men kan komen tot een redelijke en in zich logische omschrijving van de gehele kosmos en alle menselijke verschijnselen, zelfs de werkelijke inhoud van het leven redelijk omschrijven, maar wat bereik je daarmee? Een omschrijving als deze is altijd maar een gedeeltelijke waarheid, nimmer een volledige. Zij is alleen maar een punt van uitgang, iets, waardoor je in een zekere stemming kunt komen. Maar als je die stemming dan niet op het Ik laat inwerken, maar verder gaat volgens gestelde waarheid en ritueel, wat vind je dan anders terug dan je eigen conclusies? En die zijn, zoals wij reeds aantoonde, onvolledig.

De oosterse esoterie is niet gebaseerd op een meer worden of meer waardig worden van het individu, maar op een meer ingevoegd zijn van het Ik in een werkelijkheid, die achter alle vorm en besef schuilgaat. Als westers esotericus is het moeilijk zo ver te komen: men meent, dat er toch beperkingen moeten zijn. In het Oosten komt er een ogenblik, waarop de meester, die esoterische lessen geeft stelt: Nu ben je mijn dienaar en doe je alleen nog maar wat ik je zeg. De westerling zegt: mooi, maar wat heeft dit voor nut? Krijg ik er iets voor? Neen. Het enige, wat op deze wijze wordt verkregen, is de onderworpenheid, de harmonie, waarbij men de meester kan gaan zien als een aanvaarden, als deel van het ik.

De oosterling trekt zich terug in de eenzaamheid. De westerling zou dit zelfde willen doen, om zo dicht bij God te kunnen leven. Maar dan komt het ogenblik, waarop de oosterling zegt: ga terug naar de steden, wentel je in het slijk als een varken, proef van alle menselijke geneugten en alle menselijke laster. De westerling ziet zoiets als een degraderen van het Ik, een devalueren van de hoge waarden, die het Ik bereikte. De oosterling echter stelt: er is geen meer- of minder - waardigheid hierin. Wanneer je in de eenzaamheid de Kracht hebt gevonden, maar haar niet kunt vinden in het slijk, in de goten van de stad, heb je de werkelijke Kracht nog niet gevonden. De Kracht moet men in alle dingen vinden, dan pas is zij werkelijkheid.

De westerling stelt, dat, uit het bereiken van een zekere innerlijke status, toch wel een zeker vermogen, een zekere kracht, voort moet vloeien. De oosterling stelt echter: dat denk je maar. Je kunt je natuurlijk oefenen om een paar buitengewone dingen te bereiken, maar dit is onbelangrijk. Belangrijk is het, dat men zozeer in de werkelijkheid van de grote Kracht leert leven, dat men niet als iets bijzonders, maar als normaal deel van je leven, alles doet, wat noodzakelijk is. Indien dat toevallig voor anderen een wonder is, dan doe je wonderen, maar dit is geen bijzondere verrichting, niet iets speciaals, waarop men zich mag verheffen, het is een normaal deel van je werkelijke leven. Laat je daarop niet voorstaan en streef er niet naar. Wanneer het wiel van het leven zo wentelt, dat iets noodzakelijk wordt, gebeurt het ook, dat is alles.

In wezen is het streven van de oosterling het bereiken van een daadloosheid, waarbij de goddelijke waarden alleen werkzaam zijn. Dit is veel moeilijker dan het stellen van daden. Dit is de reden, dat ik meen de oosterse esoterie over het algemeen hoger te mogen aanslaan dan de westerse. Ik meen echter, dat men zelfs binnen het kader van de bestaande westerse systemen van esoterie zou moeten kunnen gebruik maken van deze typisch oosterse instelling en daarvoor begrip moet kunnen vinden.

God spreekt tot ons als eens tot Mozes, in een suizelende stilte. Heeft men begrip voor de aanwezigheid van God en kan men zelf stil zijn, dan spreekt God tot ons in de stilte. Deze stilte is zo groot, dat wij zelfs onszelf daarin voor een ogenblik vergeten. God schrijft dan in ons wel een wet, maar die zullen wij eerst kunnen lezen, nadat de Stilte, de onmiddellijke eenheid met God, voorbij is gegaan, want in tegenwoordigheid van de grote werkelijkheid moet ons denken en daarmee ons bewust besef falen.

Om de eenheid met het Grote te bereiken, moet wij niets doen, zelfs niet trachten te erkennen. Wij moeten alleen de grote Stilte van de werkelijke Kracht in ons wezen ondergaan. Dat is de les, die de oosterse esoterie ons kan leren.

Goedenavond.

d.d. 11 juni 1965